

چه کسی اسکناس‌ها را امضا می‌کند؟^۱

مترجمان: لیلا علیزاده *

سودابه سراج *

مقدمه

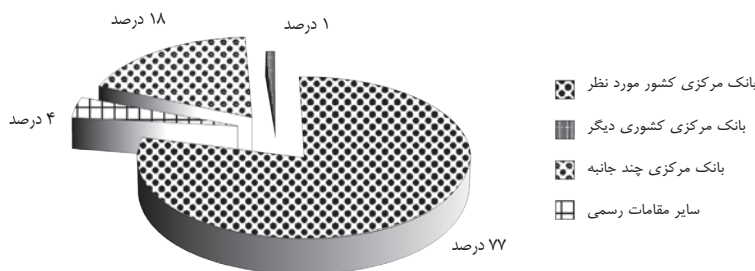
قانونی لازم‌الاجرا بود. علاوه بر پیروی از این سنت و دلالت‌های قانونی آن، وجود امضا روی اسکناس‌ها می‌تواند عاملی برای جلوگیری از جعل آن و نیز محدود کردن تعداد اسکناس‌های منتشر شده باشد؛ زیرا فرد یا افراد امضاکننده برای تعداد اسکناس‌هایی که می‌توانند امضا نمایند با محدودیت مواجه هستند.

چه کسی اسکناس‌ها را منتشر می‌کند؟

اولین مسأله‌ای که در این بخش به آن پرداخته می‌شود، شناسایی

روی بیشتر اسکناس‌ها امضاهایی وجود دارد، اما حقیقتاً چه کسانی امضاکنندگان اسکناس‌ها هستند؟ در گذشته، اسکناس‌های منتشر شده در بیشتر کشورها را حداقل یک نفر امضا می‌کرد. این شیوه مبتنی بر یک سنت قدیمی مقدم بر خلق اسکناس است که در آن سندی رسمی معادل با پول کاغذی امروز منتشر می‌شد و تعهدات مالی معینی را میان دو طرف مشخص می‌کرد. همچنین انتقال سند همراه با تعهد مالی را نیز به طرف سوم امکان‌پذیر می‌نمود. علاوه بر این، سند مذکور در بردارنده امضا (و گاهی اوقات مهر) بود. در این روش، تعهد به لحاظ

نمودار ۱- مقام منتشرکننده اسکناس‌ها

* کارشناس ارشد پژوهشی، گروه حساب‌های کلان اقتصادی، پژوهشکده پولی و بانکی.

بانک‌های مرکزی در بیش از سه‌چهارم کشورهای عضو صندوق بین‌المللی پول مسئول انتشار اسکناس هستند

عضو اتحادیه اروپا (EU) در پایان سال ۲۰۰۵، سان مارینو، آندورا، کوزوو، موناکو و ویتنام نیز از یورو استفاده کردند. در همان سال، مونتنگرو و صربستان در یک اتحادیه و به‌عنوان یک عضو از صندوق بین‌المللی پول بودند. پول رایج قانونی این اتحادیه در آن زمان دینار بود، اما پس از آن مونتنگرو به‌صورت یک‌جانبه از یورو استفاده کرد. - هفت کشور از پول رایج کشور دیگر (دلار) استفاده می‌کردند (۴ درصد از کل کشورهای مورد پژوهش) که چهار کشور در غرب اقیانوس آرام (جزایر مارشال، میکرونزی، پالائو و تیمور شرقی) و سه کشور در آمریکای لاتین (پاناما، اکوادور و السالوادور) واقع شده‌اند.

چند امضا؟

۱۸۴ کشور مورد مطالعه از لحاظ تعداد امضاهای روی اسکناس‌های معاصر نیز بررسی شدند. خلاصه یافته‌ها در نمودار ۲ ارائه شده و نتایج زیر به دست آمده است:

* روی ۹۵ درصد از اسکناس‌ها حداقل یک امضا وجود دارد. اسکناس‌های بدون امضا غیرمتداول هستند و تنها در هفت کشور مشاهده شدند (آذربایجان، بلاروس، لائوس، میانمار، روسیه، ویتنام و ازبکستان). در سه کشور دیگر (چین، ژاپن و جمهوری کره) نیز مهرهای چاپی (تمبر یا مهر) مورد استفاده قرار می‌گیرند.

* حدود نیمی از کشورها اسکناس‌هایی با دو امضا منتشر می‌کنند که در این میان بیشترین نسبت در زیر صحرای آفریقا (حدود

مقام مسئول انتشار اسکناس است. رده‌های مهم سازمانی عبارت‌اند از:

* بانک مرکزی ملی

* یک مقام داخلی خارج از بانک مرکزی

* یک بانک مرکزی چندجانبه برای کشورهایی که بخشی از

یک اتحادیه پولی هستند

* بانک مرکزی کشور دیگر (برای کشورهایی که پول رایج

کشور خودشان را منتشر نمی‌کنند).

یافته‌ها در نمودار ۱ خلاصه شده‌اند و نتایج اصلی آن به شرح

زیر است:

- بانک‌های مرکزی در بیش از سه‌چهارم کشورهای عضو صندوق

بین‌المللی پول،^۱ مسئول انتشار اسکناس هستند. در تمام کشورهای

منطقه آسیای میانه و خاورمیانه و نیز در دوسوم از کشورهای اروپا و

زیر صحرای آفریقا، اسکناس‌های رایج توسط مقامات همان کشور

منتشر می‌شوند.^۲

- ایالات متحده تنها کشور عضو صندوق بین‌المللی پول است

که در آن اسکناس‌های منتشرشده تعهد یک مقام داخلی خارج از بانک

مرکزی است. در ایالات متحده، بدهی‌های مربوط به پول منتشرشده

در ترازنامه خزانه‌داری وارد می‌شوند.

- چهار بانک مرکزی چندجانبه برای ۳۳ کشور (۱۸ درصد از

کشورهای عضو صندوق بین‌المللی پول) اسکناس منتشر می‌کنند. از

چهار بانک فوق، دو بانک در آفریقا (بانک مرکزی کشورهای غرب

آفریقا و بانک مرکزی کشورهای آفریقای مرکزی)، یک بانک در اروپا

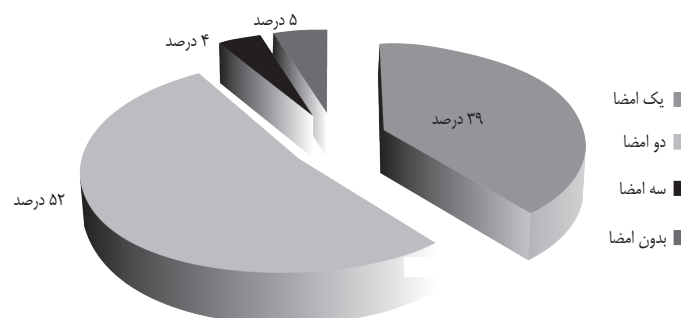
(بانک مرکزی اروپا)^۳ و یک بانک در نیم‌کره غربی (بانک مرکزی

کارائیب شرقی)^۴ هستند.

- اسکناس‌های منتشرشده توسط بانک مرکزی اروپا در ۳۷

درصد از کشورهای با درآمد بالا به‌کار می‌رفتند. علاوه بر ۱۲ کشور

نمودار ۲- سهم اسکناس‌ها از تعداد متفاوت امضا

در تمام کشورهای منطقه آسیای میانه و خاورمیانه و نیز در دوسوم از کشورهای اروپا و زیر صحرای آفریقا، اسکناس‌های رایج توسط مقامات همان کشور منتشر می‌شوند

رئیس شورای بانک مرکزی، رئیس کل بانک مرکزی، یک معاون رئیس کل بانک مرکزی، سایر مقامات رسمی بانک مرکزی، یک مقام رسمی از وزارت دارایی / خزانه‌داری، و غیره. همان‌طور که انتظار می‌رود، مقام دقیق موقعیت‌های رسمی متفاوت است، برای مثال در برخی شرایط، رئیس شورای بانک مرکزی اشاره به رئیس جمهور دارد، در حالی که گاهی آن مقام بر رئیس کل دلالت دارد. همان‌طور که در جدول ۱ بیان شد، اکثر امضاکنندگان اسکناس‌ها مقامات رسمی بانک مرکزی هستند. در ۱۲۰ مورد از ۱۷۷ کشور عضو، تنها امضای موجود بر روی اسکناس‌ها امضای مقامات رسمی بانک مرکزی بود و پس از آن (۳۱ مورد) ترکیبی از امضای مقامات رسمی بانک مرکزی و خزانه‌داری / وزارت دارایی وجود داشت. همچنین از جدول ۱ این نتایج به دست می‌آید:

سه چهارم کشورها) و کمترین نسبت در اروپا (یک‌سوم) می‌باشد. * ۳۹ درصد از کشورها تنها یک امضا بر روی اسکناس‌های خود دارند که بیشتر آنها در اروپا واقع شده‌اند. * بر روی هیچ یک از اسکناس‌های معاصر بیشتر از سه امضا وجود ندارد و تنها هفت کشور از سه امضا بر روی اسکناس‌های خود استفاده می‌کردند (مجارستان و شش کشور در آمریکای جنوبی و مرکزی از جمله: بلیز، گواتمالا، هائیتی، هندوراس، پرو و اروگوئه). * میان تعداد امضاها موجود بر روی اسکناس‌ها و سطح درآمد کشور منتشرکننده همبستگی وجود دارد. کشورهای با درآمد بالا دارای بزرگ‌ترین سهم نسبی از اسکناس‌های با یک امضا هستند، در حالی که کشورهای با درآمد متوسط رو به پایین و کم‌درآمد سهم بیشتری از اسکناس‌های دو امضایی دارند. * دو بانک مرکزی چندجانبه آفریقایی دو امضا و بانک مرکزی اروپا و بانک مرکزی کارائیب شرقی تنها یک امضا بر روی اسکناس‌های خود دارند.

چه کسی امضا می‌کند؟

براساس تحقیقات، شش طبقه مختلف از امضاکنندگان اسکناس‌های معاصر به ترتیب زیر است:

جدول ۱- چه کسی اسکناس‌ها را امضا می‌کند؟

تعداد کشورها	اسکناس‌های بدون امضا
۱۰	اسکناس‌های بدون امضا اما دارای مهر
۳	اسکناس‌های بدون امضا و بدون مهر
۷	اسکناس‌های دارای امضا
۱۶۷	مقام (مقام‌های) رسمی بانک مرکزی
۱۲۰	مقام (مقام‌های) رسمی بانک مرکزی و مقام (مقام‌های) رسمی خزانه‌داری / وزارت دارایی
۳۱	مقام (مقام‌های) رسمی بانک مرکزی و سایر
۸	مقام (مقام‌های) رسمی خزانه‌داری / وزارت دارایی
۴	مقام (مقام‌های) رسمی خزانه‌داری / وزارت دارایی و سایر
۱	سایر
۳	استفاده از اسکناس‌های کشور دیگر
۷	کل
۱۸۴	

دسامبر ۲۰۰۵

شده‌اند. از آنجا که ۵۶ درصد از کشورها دو یا سه امضا بر روی اسکناس‌های خود دارند، طبیعتاً تعداد مشاهدات در نمودار ۳ بیشتر از تعداد کشورهای عضو صندوق بین‌المللی پول هستند.

نتایج حاصل از بررسی نمودار ۳ به شرح زیر هستند:

۱. رایج‌ترین امضا، متعلق به رئیس کل بانک مرکزی با ۱۵۵ مورد است که معادل با ۸۵ درصد کشورهای عضو صندوق بین‌المللی پول و ۵۵ درصد از تمام امضاهای مشاهده‌شده می‌باشد.

۲. دومین رتبه، متعلق به مقامات رسمی بانک مرکزی و مقامات رسمی وزارت دارایی / خزانه‌داری می‌باشد که هر یک از آنها تقریباً در یک‌چهارم از اسکناس‌های کشورهای عضو مشاهده شده‌اند.

۳. سه دسته باقی‌مانده در ۴ تا ۸ درصد از کشورهای عضو مشاهده شده‌اند.

تحلیل منطقه‌ای، تفاوت‌های مهم زیر را نشان می‌دهد:

* اسکناس‌های کشورهای عضو واقع در زیر صحرای آفریقا به وسیله رئیس کل بانک مرکزی امضا می‌شوند و ۴۴ درصد از آنها شامل امضای سایر مقامات رسمی بانک مرکزی نیز هستند.

* در نیم‌کره غربی، امضای رئیس کل بانک مرکزی تقریباً در تمام کشورها استفاده می‌شود (به جز ایالات متحده). همچنین، تقریباً

میان تعداد امضاهای موجود بر روی اسکناس‌ها و سطح درآمد کشور منتشرکننده همبستگی وجود دارد. کشورهای با درآمد بالا دارای بزرگ‌ترین سهم نسبی از اسکناس‌های با یک امضا هستند، در حالی که کشورهای با درآمد متوسط رو به پایین و کم درآمد سهم بیشتری از اسکناس‌های دو امضایی دارند

* تنها در چهار کشور اسکناس‌ها صرفاً به وسیله مقامات رسمی خزانه‌داری امضا می‌شدند (آمریکا با دو امضا، بوتان، ساموا و سنگاپور).
* اسکناس‌های یورو تنها امضای رئیس بانک مرکزی اروپا را دربردارند.

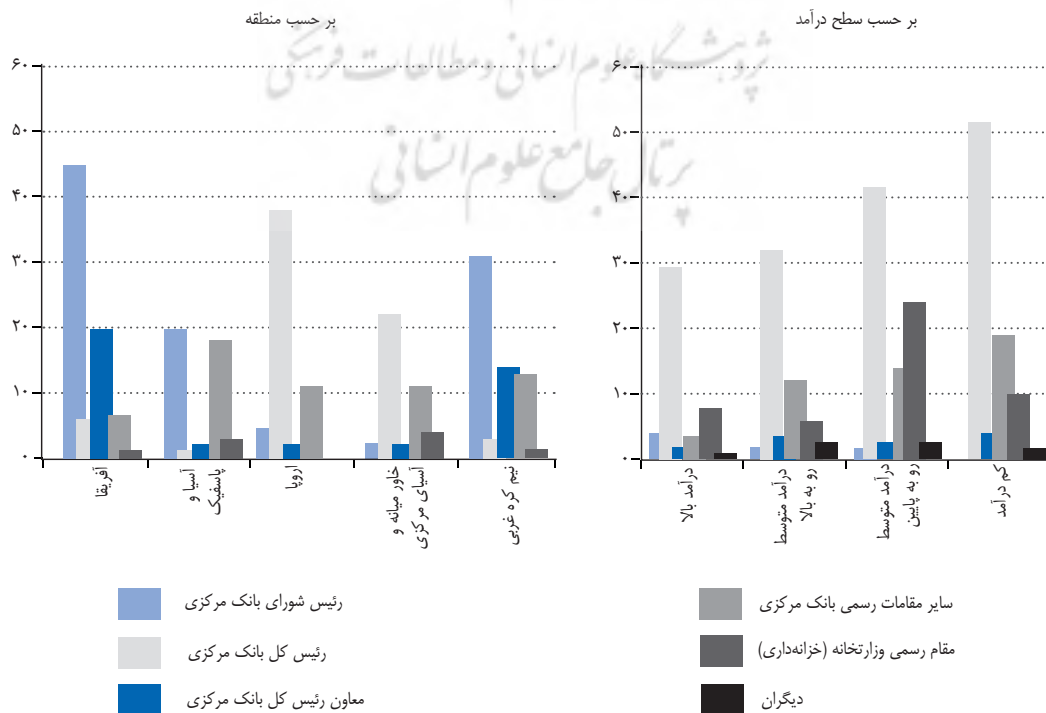
۳. ترکیبات غیرمعمول‌تر امضا شامل موارد زیر است:

- امضای یک مقام رسمی از وزارت دارایی و یک شخص خارج از وزارت دارایی (تونگا).

- امضای یک مقام رسمی خارج از بانک مرکزی و وزارت دارایی / خزانه‌داری (بحرین، برونتی و عمان).

داده‌های تفصیلی براساس طبقه‌بندی بالا در نمودار ۳ ارائه

نمودار ۳- تعداد امضا کنندگان اسکناس‌ها

نشان می‌دهند که در کشورهای با درآمد بالا (که در آنها بحث، بیشتر روی حفاظت از استقلال بانک مرکزی در برابر دستورالعمل‌های وزارت دارایی متمرکز است) اسکناس‌ها دیگر دربردارنده امضای مقامات رسمی وزارت دارایی یا خزانه‌داری نمی‌باشند که این موضوع می‌تواند از شواهد نمادین درخصوص استقلال بیشتر بانک مرکزی باشد.

یک مثال شهودی، کشورهای اتحادیه اروپا در سال قبل از انتشار یورو می‌باشد. در پایان سال ۲۰۰۱، تعداد اعضای اتحادیه اروپا ۱۵ کشور بودند و ۱۲ کشور نیز به این اتحادیه پیوستند. در این کشورها، دستورالعمل جدید بدین صورت بود که فقط رئیس کل بانک مرکزی اروپا، اسکناس‌های یورو را امضا کند، در حالی که پیش از این، دو امضا بر روی اسکناس‌های بیشتر کشورها و سه امضا بر روی اسکناس‌های اتریش و فرانسه وجود داشت. به‌خصوص، امضای مقامات رسمی وزارت دارایی ایرلند و وزارت دارایی لوکزامبورگ حذف شد.

در مقابل، اگرچه یک اسکناس رایج آمریکایی به‌عنوان «اسکناس بانک مرکزی»^۶ مشخص می‌شود، دو امضای موجود بر روی تمام اسکناس‌های آمریکایی امضای مقامات رسمی خزانه‌داری آمریکا هستند و امضای مقامات رسمی بانک مرکزی روی این اسکناس‌ها وجود ندارد. خزانه‌داری، قدرت انتشار اسکناس‌های بی‌نام^۷ را دارد و در عمل، از سال ۱۸۶۳ تا ۱۹۷۱ این کار را انجام داد. همچنین خزانه‌داری، مسئولیت کامل بازخرید این اسکناس‌ها و نیز تمام اسکناس‌های بانک مرکزی را می‌پذیرد.

پی‌نوشت‌ها:

۱- این مقاله ترجمه مقاله زیر است:

Lonnberg, Ake. (2008). Who Signs the Banknotes?. Quarterly Journal of Central Banking, 18(3), 48-52.

2- International Monetary Fund (IMF)

۳- بانک مرکزی لیبریا اسکناس منتشر می‌کند، اما علاوه بر آن دلار نیز به‌عنوان پول رایج قانونی به رسمیت شناخته شده‌است. به‌عنوان بخشی از توافقنامه جامع صلح ژانویه ۲۰۰۵، به ده ایالت از جنوب سودان اجازه استفاده از دلار و نیز پول‌های رایج ملی سه کشور همسایه به‌عنوان پول رایج در بخشی از آن کشور داده شد. هرچند، در این مطالعه، لیبریا و سودان در طبقه کشورهایی قرار گرفتند که بانک مرکزی اسکناس‌هایشان را منتشر می‌نماید.

4- European Central Bank (ECB)

5- Eastern Caribbean Central Bank (ECCB)

6- Federal Reserve Note

7- Bearer

رایج‌ترین امضا، متعلق به رئیس کل بانک مرکزی با ۱۵۵ مورد است که معادل با ۸۵ درصد کشورهای عضو صندوق بین‌المللی پول و ۵۵ درصد از تمام امضاها مشاهده شده می‌باشد

در ۴۰ درصد از کشورها، امضای سایر مقامات رسمی بانک مرکزی و امضای مقامات رسمی وزارت دارایی به یک اندازه وجود دارد.

* امضای رئیس کل بانک مرکزی تقریباً در ۹۰ درصد از اسکناس‌های کشورهای اروپایی وجود دارد، اما برجسته‌ترین ویژگی مشترک این است که هیچیک از اسکناس‌ها امضای مقامات رسمی وزارت دارایی را ندارند. همچنین ۱۲ درصد از اسکناس‌های کشورهای اروپایی، شامل امضای رئیس شورای بانک مرکزی می‌باشند که بالاترین سهم در تمام مناطق است.

* بر روی اسکناس‌های ۷۶ درصد از کشورهای خاورمیانه و شرق آسیا، امضای رئیس کل بانک مرکزی وجود دارد. نسبت امضای مقامات رسمی وزارت دارایی در این منطقه برابر با نسبت امضای مقامات رسمی وزارت دارایی در نیم‌کره غربی و برابر با ۳۸ درصد است. در نهایت، ۵۶ درصد از کشورهای آسیا و اقیانوس آرام، کمترین امضای رئیس کل بانک مرکزی را در میان مناطق دارند. ترکیب رایج در این منطقه، امضای رئیس کل بانک مرکزی و مقامات رسمی وزارت دارایی است که روی اسکناس‌های ۵۲ درصد از کشورها مشاهده می‌شود.

مشخصه اصلی توزیع امضاکنندگان براساس سطح درآمد کشورها این است که ترکیب رئیس کل و رئیس شورای بانک مرکزی برای کشورهای با درآمد بالا به وضوح دارای بیشترین سهم است. برای کشورهای با درآمد متوسط رو به پایین، امضای رئیس کل بانک مرکزی اغلب همراه با امضای مقام رسمی وزارت دارایی است، درحالی که برای کشورهای با درآمد متوسط رو به بالا و کشورهای کم‌درآمد، اغلب ترکیب رئیس کل و سایر مقامات رسمی بانک مرکزی متداول است.

شاخص استقلال بانک مرکزی

نتایج حاصل از بررسی امضاها می‌تواند برحسب درجه استقلال بانک مرکزی تفسیر شود. داده‌ها به‌وضوح